

Národní strana: resuscitace krajně-pravicové stranické rodiny? (případová studie marginální strany před volbami 2006)

Jakub Kysloušek, Josef Smolík¹

Tento text byl zpracován v rámci Výzkumného záměru *Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích* (kód MSM0021622407).

Abstract: This article is composed as a case study of National party before 2006 Czech parliamentary elections. The case study tries to explain how and why National party (programme, electoral strategy and realized integration processes) balances between far and extreme right.

Keywords: Marginal political parties, National party, Czech national interests.

„Rozpuštěním národních hodnot a národní identity v globalizované neoliberální čtvrté říši získáme hodnoty vyšší, hodnoty jakési nové evropské civilizace, jakéhosi nového věku. Podivné nabídky.“

Sedláček, P.: Nic než národ.

Před každými parlamentními volbami se na veřejnosti objeví nespočet projektů nových politických stran, nabízejících alternativu stávajícímu stranickému systému. Pro politologický výzkum bývá předvolební období často jediným momentem, kdy se může pokusit takovéto projekty zaznamenat, zkoumat a analyzovat. Tento text je koncipován jako případová studie neparlamentního politického subjektu před volbami do PS PČR v roce 2006. Ke zkoumání jsme vybrali projekt Národní strany (NS), subjektu s poměrně vysokým stupněm otevřenosti vůči okolí. Představitelé strany často a široce prezentují své postoje v médiích, strana kvalitním způsobem vede internetové stránky (viz <http://www.narodni-strana.cz>), které jsou téměř každý

¹ Jakub Kysloušek (e-mail: kylousekl@fss.muni.cz) a Josef Smolík (e-mail: josef@mail.muni.cz) jsou interními doktorandy na Katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Josef Smolík působí jako asistent na katedře pro obor Bezpečnostní a strategická studia. Poštovní adresa: Katedra politologie, FSS MU, Joštova 10, 602 00 Brno.

den aktualizovány, a představitelé strany jsou přístupní k osobním rozhovorům.² Při deskripci se zaměříme na vznik strany, provedeme stručný rozbor její programatiky, charakterizujeme krátkou volební historii a zaměříme se na strategii strany a její aktivity směřující k parlamentním volbám 2006.

Malé strany ve volbách obecně

Počínaje rokem 1992 můžeme mezi každými po sobě následujícími volbami sledovat úbytek počtu relevantních stran zastoupených v dolní komoře českého parlamentu. Zatímco v roce 1992 byli do tehdejší České národní rady zvoleni poslanci z osmi kandidátních listin, při volbách v roce 1996 se pole stran zredukovalo na šest, v roce 1998 na pět stran. Ve volbách v roce 2002 do Poslanecké sněmovny prošly pouze čtyři kandidující subjekty. Při pohledu na tento proces marginalizace některých politických stran si nelze nevšimnout, že se tak neděje u subjektů, které by si v politické aréně s jiným relevantním aktérem konkurovaly, nýbrž naopak ztrácejí na relevanci strany vesměs názorově a ideově ukotvené. V následující tabulce (tab. č. 1) jsme se pokusili v jednoduchosti představit českou stranicko-politickou arénu pomocí Beymeho typologie stranických rodin.

Tab. č. 1. Přehled zastoupení stranicko-politických rodin dle typologie Klause von Beymeho (k typologii srovnej např. Fiala – Strmiska 1998)

stranická rodina/ rok voleb do PS	1992	1996	1998	2002
PČR				
komunistické, radikálně-levicové	LB*	KSČM	KSČM	KSČM
socialistické, sociálně-demokratické	ČSSD	ČSSD	ČSSD	ČSSD
ekologické	LSU**			
agrární	LSU**			
liberální	ODA	ODA	US	US-DEU***
křesťansko-demokratické	KDU-ČSL	KDU-ČSL	KDU-ČSL	KDU-ČSL***
konzervativní	ODS-KDS	ODS	ODS	ODS
radikálně/extremně pravicové	SPR-RSČ	SPR-RSČ		

² Autoři článku uskutečnili dvě schůzky s Pavlem Sedláčkem, a to ve dnech 30. listopadu 2005 a 1. února 2006. Pavlu Sedláčkovi chceme touto cestou poděkovat za jeho čas a připomínky.

regionální/etnické	HSD-SMS			
--------------------	---------	--	--	--

)* Levý blok byla koalice stran KSČM a Demokratické levice.

)** V rámci kandidátky LSU se do ČNR, později PS PČR, dostali zástupci Strany zelených, Československé strany socialistické a Zemědělské strany.

)*** Strany kandidovaly společně.

V tabulce záměrně abstrahujeme od dynamičnosti ve vývoji stranického spektra. Je nesporné, že prostor uvolněný marginalizací původního aktéra byl buď (1) přímo obsazen jiným aktérem, případně (2) byl inkorporován pod jinou dominující ideologickou větev. Tento fakt podporuje skutečnost, že marginalizace jedněch aktérů byla doprovázena nárůstem voličských hlasů u aktérů druhých. Při volbách v roce 1992 obdržely strany, které prosadily své zástupce do ČNR, společně necelých 81 % odevzdaných hlasů (8 stran a koalic). Při volbách v letech 1996, 1998 a 2002 se tento podíl pohybuje kolem 88-89 % (6, respektive 5 a 4, strany nebo koalice).³ Hledáme-li společného jmenovatele pro dlouhodobě úspěšné politické strany (tj. ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, ODS), pak nelze opomenout, že jsou to aktéři na pravo-levé škále ideologicky pevně ukotvení, se silným organizačním zázemím, schopní úspěšně operovat na všech úrovních volební soutěže. Přes výslednou redukci stranického spektra na úrovni Poslanecké sněmovny narůstá každými volbami počet kandidujících stran, ačkoliv volební soutěž s sebou nese nemalé náklady – ať již se jedná přímo o finanční prostředky (na zaplacení volebních kaucí, na vedení předvolební kampaně, na vlastní organizaci strany), či jen lidské zdroje. Proč se malá politická strana účastní voleb v situaci, kdy je volební výsledek nejistý? Z pohledu malých stran je třeba rozlišit dvě (tři) úrovně volebního úspěchu. (1) Politická strana potřebuje samostatně získat nejméně 5 % hlasů, aby se mohla ucházet o křesla v Poslanecké sněmovně PČR. (2) Získá-li strana nejméně 3 % hlasů, náleží jí státní příspěvek, který se může pohybovat od 6 do 10 milionů

³ V roce 1992 obdrželo osm kandidátních listin souhrnně 80,89 % hlasů, ve volbách v roce 1996 byl součet hlasů pro ODS, ČSSD, KSČM, SPR-RSČ, KDU-ČSL a ODA 88,84 %. O dva roky později, při předčasných volbách byl společný zisk pro 5 úspěšných stran (již bez SPR-RSČ a ODA, nově s US) 88,68 %. Při volbách v roce 2002 získaly ČSSD, ODS, KSČM a Koalice 87,47 % hlasů.

korun ročně.⁴ (3) Přesáhne-li zisk kandidující strany při volbách alespoň 1,5 % hlasů, pak má ze státního rozpočtu nárok na jednorázový příspěvek, jenž činí 100 korun za každý hlas.⁵

Lze identifikovat a klasifikovat myšlenkové postupy marginální politické strany, která se rozhodne účastnit voleb s cílem dosáhnout zvolení do parlamentu? Při povrchní analýze volebního trhu může politická strana vycházet z několika informací, které ani nevyplývají z kvalifikovaného průzkumu, nýbrž jsou obecně diskutovanými tématy (mediálně, na úrovni politické diskuse mezi politickými stranami i uvnitř nich). Domníváme se, že těmito vstupními informacemi jsou: (1) Počínaje rokem 1996, v každých volbách do dolní komory parlamentu získávají neúspěšné strany kolem 12 % hlasů. (2) Průměrná volební účast se snížila, a to ze zhruba 75 % (volby 1996, 1998) na úroveň nižší než 60 % (volby 2002, referendum o vstupu do EU 2003).

Aby strana maximalizovala svou šanci na úspěch ve volbách, potřebuje v rámci vybraného voličského prostoru omezit jakoukoliv konkurenci. Vycházejme z předpokladu, že s podobným úmyslem uspět v rámci definovaného voličského prostoru vstupuje do předvolebního procesu vždy více než jedna strana. Aktér musí v konkurenčním prostředí daný voličský prostor monopolizovat. Monopolizovat voličský prostor lze dvěma cestami. (1) Strana vstupuje do voleb samostatně – je organizačně, personálně a programově dostatečně vybavená (nebo je o tom alespoň přesvědčena). (2) Strana usiluje o integraci podobně zaměřených subjektů. V rámci integračního procesu pak usiluje být jeho hlavním iniciátorem/aktérem.

Cesta k moderní Národní straně – vznik a vývoj

Dějiny českých politických stran ukazují, že Národní strana byla od 19. století první politickou reprezentantkou českých národních zájmů.⁶ Ačkoliv se současná NS snaží upozornit

⁴ Ze zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích (odstavec 6, § 20) náleží straně, která získá přes 3 % hlasů při posledních volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR nárok na státní příspěvek ve výši 6 milionů korun a dalších 200 tisíc korun za každých 0,1 % hlasů navíc. Od 5 % obdržených hlasů se již výše příspěvku dále nemění.

⁵ Zde se strany řídí § 85 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Hranice 1,5 % byla zavedena až novelou zákona (č. 37/2002 Sb.). Možnost hrazení části nákladů na volby příspěvkem za hlasy měla za následek nárůst počtu kandidujících stran. Voleb do Poslanecké sněmovny se v roce 1996 zúčastnilo 16 subjektů, o dva roky později 13, v roce 2002 však 28 (Srovnej např. volebním serveru ČSÚ <http://www.volby.cz>).

⁶ Národní zájmy představují soubor společenských, kulturních a etnických identit, historických faktů, úzů a podstat existence českého národa a české státnosti, jež spolu s hospodářskými, ekonomickými, politickými, sociálními a vojensko-bezpečnostními principy, zásadami či prioritami reprezentuje vlast a národ před ostatními národy Evropy a

na některé myšlenky představitelů Národní strany z konce 19. století, např. F. Palackého, F. L. Riegra, nepovažuje se současná Národní strana za stranu, jež by nějakým způsobem navazovala na tehdejší Národní stranu (srov. Sedláček 2003: 16).⁷ Vznik současné NS byl iniciován okruhem lidí angažujících se kolem občanského sdružení Vlast, jež založili bývalí členové Vlastenecké fronty na podzim roku 2000. Vznik nové strany byl komplikovaný. Opakované pokusy přípravného výboru⁸ o registraci NS narážely na zamítavé stanovisko Ministerstva vnitra, později i Nejvyššího soudu.

Strana byla registrována k 31. říjnu 2002, a proto se nezúčastnila voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2002, ani voleb komunálních, konaných v témže roce. Vývoj Národní strany dle Mareše (2003a) započal již v roce 1996, kdy se stranu tohoto názvu rozhodli založit členové Národního frontu castistů⁹ (o NFC více viz Mareš 2003a: 302-307), kteří ve složení Jaroslav Janovec, Radek Oberstein, Tomáš Svoboda a Bohumil Mátl založili přípravný výbor a začali sbírat podpisy potřebné k registraci. Na tuto aktivitu navázala o čtyři roky později skupina osob, která většinou spolupracovala již v rámci sdružení Vlast, při vydávání stejnojmenného periodika. Mezi nimi byl i někdejší vůdce Národního frontu castistů a jeden ze členů přípravného výboru Národní strany z roku 1996 Jaroslav Janovec. K dalším patřili např. předseda Vlastenecké ligy (blíže k VL viz Mareš 2003: 296-302) Luděk Martinovský (šéfredaktor kulturně-politického měsíčníku Vlast), Pavel Sibřina, Pavel Sedláček (předseda přípravného výboru NS) (Mareš 2003a). Časopis Vlast poskytoval prostor pro diskusi o možném vzniku Národní strany (srov. Vlast 1/2000, 2/2000, 3/2000, 4/2000). Jeho druhé číslo přineslo obsáhlý rozhovor s předsedou přípravného výboru Národní strany Pavlem Sedláčkem, který předpokládal aktivní vstup NS do parlamentní politiky v horizontu dvou let. Na přelomu let 2000/2001 však postihly vznikající stranu vnitřní problémy, když údajně v důsledku neúspěchu s registrací odstoupil Pavel Sedláček

světa a jejich vlastní (Sedláček 2003: 18). Za prvotní a výchozí národní zájem NS považuje státně-národní suverenitu a svrchovanost, ať již v právním či faktickém slova smyslu (Sedláček 2003)

⁷ K tomu NS uvádí, že „Národní strana tak, jak ji máte možnost poznávat dnes, tak, jak se profiluje svým politickým programem, stanovisky a cíli, nenavazuje historicky na nejstarší českou politickou stranu, není jejím ideovým dědicem. Dnešní Národní strana není nástupcem Národní strany z druhé poloviny 19. století, nepřenáší plnohodnotně její myšlenky, byť se s některými programovými body zákonitě ztotožňujeme“. Více <http://www.narodni-strana.cz/nsinfo.php?zobraz=historie>.

⁸ Předsedou přípravného výboru Národní strany byl do ustavujícího sněmu Pavel Sedláček a první místopředsedkyní Petra Edelmannová.

⁹ NFC byl zaregistrován jako občanské sdružení dne 10. května 1994 a dokázal vytvořit členskou základnu o několika desítkách členů (Mareš 2003a).

z funkce předsedy přípravného výboru, kde jej nahradil třidvacetiletý Pavel Sibřina. Ten chtěl pokračovat ve výstavbě strany a opětovně se pokusit o získávání podpisů. 8. února 2001 však byl Sibřina s okamžitou platností z funkce odvolán a za předsedu přípravného výboru byl opětovně zvolen Pavel Sedláček. Skupina kolem Sibřiny se s tímto krokem neshodla. Od té chvíle existovaly dva přípravné výbory Národní strany (Mareš 2003a). Podstatným faktem pro vývoj NS bylo zrušení rozhodnutí Ministerstva vnitra o odmítnutí registrace Národní strany Nejvyšším soudem v říjnu 2002. Ministerstvo vnitra následně zaregistrovalo Národní stranu iniciovanou přípravným výborem kolem Pavla Sedláčka. Národní strana již 22. listopadu 2002 uspořádala na Staroměstském náměstí v Praze demonstraci proti NATO při příležitosti summitu aliance (srov. Mareš 2003a). Dne 1. března 2003 se uskutečnil ustavující sněm Národní strany. Potvrdil platnost znaku a hesel strany, potvrdil Politický program, priority a směřování pro nastávající rok a zvolil výkonné orgány Národní strany.¹⁰ Sněm jednomyslně zvolil za předsedkyni strany Petru Edelmannovou, za prvního místopředsedu Michala Poslaneckého. Generálním sekretářem se stal Petr Eliáš (blíže Mareš 2003a).

Organizace strany, programatika a formy propagace

V otázce organizační struktury¹¹ a členské základny je Národní strana skoupá na informace. Podle odhadů se počet členů pohybuje kolem 200 (některé odhady uvádějí i menší počet členů NS). Sedláček v osobním rozhovoru odmítl přesné číslo sdělit, současně však potvrdil, že aktivní jádro, které je pro existenci strany klíčové tvoří zhruba 70 lidí. Vertikální organizační struktura je dle stanov třístupňová. V porovnání s tradiční čtyřstupňovou strukturou všech parlamentních i některých mimoparlamentních stran je mezi místní a krajskou strukturou vynechána okresní úroveň. Tento krok lze vysvětlit menším počtem členů. Na každé úrovni jsou konstituovány sněm a rada, od krajské úrovně je tato organizační struktura doplněna o kontrolní a revizní komisi, na celostátní (zemské) úrovni vzniká ještě předsednictvo Zemské rady a rozhodčí rada. V čele strany stojí předsedkyně Petra Edelmannová. Předsedkyni zastupují 1. místopředseda Dušan Kučera a místopředseda pro Moravu a Slezsko Michal Ševčík. Společně tvoří předsednictvo Zemské rady, v níž jsou zastoupeni Milan Soukup (současně předseda Kontrolní a revizní komise) a Miroslav Knapovský (zastávající post předsedy Zemské rozhodčí

¹⁰ Funkční období volených orgánů a volených funkcionářů NS je 2 roky.

¹¹ Organizační struktura NS je velmi podobná ostatním politickým stranám. Hlavním dokumentem, podle kterého je NS koncepčně řízena a organizačně spravována, jsou Stanovy Národní strany. Stanovy Národní strany jsou dostupné na internetové adrese <http://www.narodni-strana.cz/stanovy.php>.

radý). Nejvyšší vedení tvoří uzavřená skupina pěti lidí. Dle stanov (čl. 5.) rozhoduje o vzniku členství místní sdružení. Jistou míru autonomie si však ve věci rozhodování o přijetí nových členů ponechává vedení strany, které se přílivu nových členů brání.¹²

Národní strana se charakterizuje jako vlastenecká strana, orientující se na konzervatismus a národní tradicionalismus. Svým názvem navazuje na tradici Národní strany jakožto nejstarší politické strany na českém území. (Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2002: 21). Cílem strany je obnovit vlastenecké hodnoty v českém národě, plně se integrovat do českého stranickopolitického systému a aktivně kritizovat členství ČR v EU. Ve svém programu se strana vyslovuje pro silný národní stát s přirozenou autoritou. Prosazuje přímou volbu prezidenta a posílení jeho pravomocí v parlamentním demokratickém systému. Strana hodlá podporovat co nejvíce prvků přímé demokracie a co nejširší možnou decentralizaci státní správy s ohledem na zachování principu silného státu. V oblasti azylové politiky žádá strana zpřísnění, především na ochranu proti ekonomické migraci. V mezinárodní politice je navrhováno vystoupení z EU a preference evropské spolupráce na mezivládní úrovni. Stejně tak by NS vystoupila i z NATO. Hospodářský program strany preferuje tržní hospodářství s udržení podílu státu ve strategických podnicích a odvětvích. V daňové politice je navrhováno snížení přímých daní a zvýšení daní ze škodlivin jako alkohol či cigarety. Bezpečnostní politika je oblastí, které je v programu strany věnována značná pozornost. Strana prosazuje zpřísnění trestních sazeb, zavedení institutu „tříkrát a dost“, tvrdé tresty pro organizovaný zločin, drogové dealery atd. V duchu konzervativní tradice hodlá strana podporovat tradiční rodiny s dětmi.

Zajímavou stránkou politického života Národní strany je publicistická a propagační činnost. Vedle vlastních internetových stránek (<http://www.narodni-strana.cz>), spustila NS do zkušebního provozu v lednu 2006 internetové rádio Vlast a obnovila vydávání stranických novin – Národní politiky (NP). NP začala vycházet v listopadu 2005 a bude dle plánu vycházet pravidelně v měsíčním intervalu. První číslo bylo monotematicky věnováno programu NS. Jednotlivá čísla vykazují podobnou strukturu – úvodní slovo předsedkyně na první straně, názory členů a sympatizantů včetně anglické verze, na poslední straně je umístěn volební plakát. Jak již bylo výše popsáno, o NS obsáhle informoval kulturně-politický měsíčník Vlast, který se podílel

¹² Tento krok lze chápat jako snahu zabránit přílivu politických „cestovatelů“, jakými jsou například legendární dnes již bývalý poslanec a starosta Petrovic na Blanensku Vladimír Paulík, který byl v roce 1998 zvolen do Poslanecké sněmovny na kandidátce Unie Svobody, do voleb 2002 již kandidoval za ČSNS. V podzimních komunálních volbách byl členem Strany zelených. Nyní je Paulík členem Evropských demokratů. Do každé ze stran s sebou Paulík přináší zhruba „věrných“ 10-20 členů.

na formování NS před jejím založením. V současnosti o NS informují i Svobodné noviny, které v příloze Národní obzory dávají prostor Českému hnutí za národní jednotu, Vlastenecké frontě (blíže o VF viz Mareš 2003a: 283-296, Lylová 2000) i Národní straně. Pro předvolební čísla NP se počítá s nákladem až 50 tisíc výtisků. Strana současně vydává knižní publikace. V ediční řadě Národní politika již vyšly monografie Pavla Sedláčka Nic než národ (2003) a životopis a názory předsedkyně v knize Petra Edelmannová (2004). Mezi další aktivity strany patří pořádání různých akcí. V listopadu 2002 uspořádala NS demonstraci proti konání summitu NATO v Praze (22. listopadu 2002), strana vedla kampaň NE-EU, organizovala Mezinárodní euroskeptický kongres v Praze (8. února 2003) a demonstraci proti „usídlení Sudetoněmeckého landsmanšaftu v České republice (1. dubna 2003). Kampaň pro volby 2006 zahájila NS při příležitosti oslav vzniku Československa demonstrací na Václavském náměstí (28. října 2005), v lednu 2006 se zviditelnila akcí kolem instalace pomníku obětem v areálu bývalého nacistického sběrného tábora pro Romy v Letech u Písku.¹³

Národní strana a volby 2004

Národní strana iniciovala na počátku léta 2003 první jednání mimoparlamentních politických stran vlasteneckého a pronárodního zaměření s cílem vytvořit jednotnou kandidátku eurokritických subjektů pro volby do Evropského parlamentu, aby ještě před volbami do Evropského parlamentu v roce 2004 uzavřela Národní strana koalici s Českou stranou národně sociální, jež se po neúspěšných parlamentních volbách 2002 nacházela ve stavu hospodářské i personální krize. Národní koalice (NK) slibovala, že její poslanci zvolení do EP se úspěšně zařadí po bok svých euroskeptických kolegů z ostatních členských států Evropské unie a budou vytvářet silnou nátlakovou skupinu, znemožňující definitivní rozplynutí národních států a suverenit v multikulturní odnárodněné Evropské unii (viz Národní koalice do Evropského parlamentu na obranu českých národních zájmů, 2004). Eurokritický pohled představitelů lze však vysledovat již mnohem dříve, například na stránkách měsíčníku Vlast (viz Sedláček 2000). Spojení s Českou stranou národně sociální nebylo náhodné. Při parlamentních volbách v roce 2002, kterých se Národní strana nestihla zúčastnit, vyzvali představitelé přípravného výboru své sympatizanty k volbě ČSNS nebo ODS (Rataj 2003: 80). Na společné 31 členné kandidátce Národní koalice

¹³ V době finalizace článku plánovala Národní strana na jaro 2006 kongres s pracovním názvem „Evropský nacionalismus ve XXI. století“. Na akci byly přizvány Slovenská národná strana, Britská národní strana (British National Party), francouzská i belgická Národní fronta (Front National) a další (z rozhovoru s Pavlem Sedláčkem z 1. února 2006).

obsadila Národní strana celkem 9 míst, pouze 2 kandidáti byli členy NS. Lídrem kandidátky se stala předsedkyně NS Petra Edelmannová, na místě 17. kandidoval Milan Soukup. Mezi nestraníky nominovanými NS se nacházeli Pavel Sibřina (25.), Věra Edelmannová (27., sestra předsedkyně NS) či Miroslav Knapovský (28., dnes člen Zemské rady NS).

Volby skončily neúspěchem: kandidátka Národní koalice skončila s 2944 hlasy až jako pětadvacátá z celkem 31 kandidujících stran. V témže roce, v podzimních senátních volbách postavila NS jediného kandidáta. V senátním obvodě Beroun kandidoval 1. místopředseda strany Dušan Kučera. Se ziskem 274 hlasů skončil poslední. Kučera společně se Soukupem kandidovali i v souběžně konaných volbách do zastupitelstva Středočeského kraje. Národní strana pro tyto volby sestavila společnou kandidátku s Dělnickou stranou Tomáše Vandase. Ten obsadil pozici lídra, Kučera a Soukup kandidovali na 2. a 3. místě. Narozdíl od voleb do EP nominovala NS na kandidátku do krajského zastupitelstva Středočeského kraje většinu kandidátů (13 z 16), avšak kromě zmiňovaných dvou straníků tvořili zbytek nominovaných nestraníci. Stejně jako ve všech předchozích volbách skončila společná kandidátka DS a NS se 313 hlasy hluboko v poli poražených.

Analýza volebního potenciálu Národní strany, pokus o integraci v Národních silách

Pavel Sedláček se v závěru své knihy „Nic než národ“ zabývá volebním potenciálem ultrapravicových stran v parlamentních volbách. Výchozím podkladem pro analýzu jsou Sedláčkovy volební výsledky České pravice, Národní demokratické strany, Republikánů, Volby pro budoucnost, České strany národně sociální a Republikánů Miroslava Sládka. Zmíněné strany získaly při parlamentních volbách 2002 společně přes 116 tisíc hlasů (2,4 %). Při zachování volební účasti je k překonání 5% klauzule zapotřebí zhruba 250 tisíc hlasů (srov. Sedláček 2003). Uvedme, že tolik hlasů získaly společně v roce 1998 upadající SPR-RSČ a ČSNS (a 4,2 % hlasů). Alarmující pro strany krajní pravice je fakt, že mezi volbami 1996 a 1998, následně 2002 se tento podíl snížil vždy zhruba na polovinu. Ztrácejí se hlasy pro krajně pravicové strany na úkor nevoličů či na úkor jiných politických uskupení? Odpověď není jednoznačná.

Průzkumy veřejného mínění prováděné před volbami 1998 přisuzovaly SPR-RSČ, podobně například straně Důchodců za životní jistoty, přes 5 %. Obě strany volební klauzuli nepřekonal, zřejmě ve prospěch ČSSD, jež při srovnání preferencí a reálného volebního zisku zaznamenala výrazný nárůst (blíže Kreidl, Vlachová 1999). Pokles volební účasti mezi lety 1996 a 1998 byl nepatrný. V roce 2002 postavila opoziční ODS část předvolební kampaně na rétorice „obranu národních zájmů“, volební kampaň finalizovala sugestivním heslem „Národ volí

Klause“. Nakolik byla nacionalizace politiky ODS v onom roce úspěšná? ODS proti roku 1998 ztratila 3,2 % hlasů. Ztrátu voličské podpory nelze v žádném případě spojovat výhradně s nacionalizací rétoriky. Současně je však třeba poznamenat, že největší ztráty zaznamenala ODS v Praze, Brně a dalších velkých městech. Výjimku tvořila města na severu Čech (Děčín, Chomutov, Teplice či Ústí nad Labem), tradiční bašty Sládkových republikánů z voleb 1996 a 1998. Lze tedy soudit, že ztráty krajně-pravicových stran se nedějí na úkor nevoličů, nýbrž na úkor jiných politických stran. Ve volbách v roce 2002 tomu napomohla jak dočasná změna image ODS, tak roztržičnost stranického spektra na krajní pravici.

Sedláček definuje tři faktory, které ovlivňují volební úspěch strany: (1) lidé, (2) idea a (3) peníze (Sedláček 2003a: 81). Jak se Národní strana vyrovnává s faktory úspěchu, jež si její zakladatelé sami definují?

(Ad 1) Personální otázka je obecný problém marginálních stran. Politická strana potřebuje charismatického vůdce a kolem něho členskou základnu. Sedláček nepřímou odhaluje fakt, že buď na krajní pravici nalézáme vůdce (např. Miroslav Sládek) bez členské základny nebo naopak skupiny politicky aktivních osob bez vedení (potenciálně Národní strana). Avšak i tato skupina politicky aktivních nestačí. Sama NS by sotva svými členy naplnila kandidátní listiny. Dokázala-li by je vůbec ve všech volebních krajích postavit. Již bylo zmíněno, že jediným zásahem NS do krajských voleb 2004 byla společná kandidátka s Dělnickou stranou ve Středočeském kraji.

(Ad 2) Druhým faktorem podmiňujícím dle Sedláčka úspěch ultrapravice je společná idea. Zde je skutečně otázka, nakolik lze integrovat program české krajní pravice, jestliže jejími složkami jsou integrální konzervativní nacionalisté, ortodoxní katolíci či vlastenečtí kališníci? Problém společné (nosné) ideje české nacionální pravice je samotná historie české krajní pravice, konkrétně SPR-RSČ a jejího tehdejšího předsedy Miroslava Sládka. V první polovině 90. let se SPR-RSČ profilovala kromě tradičních nacionálních hodnot na rétorice radikálního populismu. SPR-RSČ na sebe vážala nejen voliče nacionální pravice, nýbrž i nespokojené voliče bez hodnotového ukotvení. Potenciál české nacionální pravice je tak nižší, než oněch 8 % hlasů, jež byla SPR-RSČ schopna získat ve volbách 1996.

(Ad 3) K třetímu bodu Sedláček poznamenává, že k překonání volební klauzule při vědomí již existujícího zhruba 2,5 % voličského potenciálu bude zapotřebí investovat 11,25 milionu korun. Suma není náhodná a vychází z reálné kalkulace možného hrazení volebních nákladů ze státního rozpočtu. Pokud by NS ve volbách získala alespoň tolik hlasů, kolik získaly krajně-pravicové subjekty ve volbách v roce 2002 (tj. 116 tisíc odevzdaných hlasů), pak by sice nedosáhla na zastoupení v parlamentu, vynaložené prostředky by se jí však vrátily (116 tisíc

odevzdaných hlasů x 100 korun = 11,6 milionů korun)! Projekt Národní strany by byl neúspěšný, nikoliv prodělečný. Daleko reálnější metou, než překonání volební klauzule a obsazení skromného počtu mandátů v Poslanecké sněmovně, se pro NS jeví zisk alespoň 3 % hlasů. Ten straně zajistí pravidelný příjem. Takto financovaná politická strana má šanci na existenci do dalších voleb v případě, že udrží vnitřní koherenci.

Evropské, senátní a krajské volby v roce 2004 prokázaly, že Národní strana sama není schopná kumulovat dostatečné množství voličských hlasů (Sedláčkova kniha je z roku 2003). Pochopitelným krokem jsou tak snahy o integraci s názorově příbuznými subjekty. Ačkoliv integrace mimoparlamentních eurokriticky orientovaných stran před volbami do EP skončily neúspěchem (pomineme-li koalici s ČSNS), pro roky 2005 a 2006 si Národní strana opět předsevzala, že spojí „pronárodní“ mimoparlamentní scénu do jediné volební formace, která dle mínění NS zajistí konzervativně tradicionalistickým ideálům návrat do poslaneckých lavic. Na integračním procesu se od počátku podílely vedle Národní strany České hnutí za národní jednotu,¹⁴ Národní sjednocení,¹⁵ Dělnická strana¹⁶ a Republikáni Miroslava Sládka.¹⁷

¹⁴ České hnutí za národní jednotu se charakterizuje jako politická strana se sociálně vlasteneckým programem. Vzniklo na podzim roku 1999. Jádrem strany tvořili bývalí členové teplické organizace ČSSD, kteří se od sociálních demokratů odtrhli. Původní název byl České sociálně demokratické hnutí. Za cíl si hnutí klade obranu českého národa a státu proti tlakům západních mocností, především Německa. Navazuje na tradici prezidentů Masaryka a Beneše, přičemž vnitřní slogan ČHNJ zní Čechy Čechům! V odkazu Masaryka vidí hnutí symboliku národního vzestupu proti utlačující síle a snahu o vytvoření národní církve jako znaku definitivní odluky od Rakouska. Ve svém programu bojuje za udržení identity Čechů. Jedním z prostředků má být opětovné spojení se Slovenskem a spolupráce s dalšími slovanskými národy. V oblasti bezpečnosti zvýšení postihů pro organizovaný zločin, snížení věkové trestní odpovědnosti a tvrdší postihování drogové kriminality. Příspěvek k větší bezpečnosti má i ochrana státních hranic a zamezení nelegální migrace. Sociální podporu hodlá hnutí redukovat tak, aby k ní neměly přístup nepřizpůsobivé vrstvy obyvatelstva. Aktuální program ČHNJ z roku 2005 je dostupný na adrese <http://chnj.wz.cz/index.html>.

¹⁵ Národní sjednocení je politickou stranou registrovanou v dubnu 2002. Hlásí se k tradici stejnojmenného prvorepublikového subjektu Národní sjednocení, k odkazu Karla Kramáře, ale též k Františku Palackému. Ústřední heslo strany „Nic než národ“ je taktéž totožné s prvorepublikovým heslem Národního sjednocení. Programově se strana odvolává na klasické kořeny evropské civilizace, což jsou křesťanské náboženství a antická filozofie. Důležitým odkazem je pro stranu české národní obrození, na kterém staví svou koncepci národního konzervatismu. Základem jsou pro stranu evropské národní státy, takže odmítá koncepci evropské integrace a zásadně odmítá členství ČR v EU. Souběžně odmítá současné trendy multikulturní Evropy, které narušují integritu silných národních států. Národní sjednocení vnímá současný stav jako krizi parlamentního systému a přílišné moci politických stran, což v konečném důsledku vede k heterogenitě společnosti. Proto navrhuje posílit mandát prezidenta, který by měl být volen v přímých volbách. Strana podporuje soukromé vlastnictví, které však není jen právem, ale též určitým

Integrační projekt všech pěti radikálně pravicových subjektů byl zahájen na začátku roku 2005. 30. ledna 2005 se představitelé těchto stran na společné schůzi dohodli, že budou v parlamentních volbách v roce 2006 kandidovat na společné kandidátce pod společným názvem Národní síly. Vytvoření společného programu a řízení volební kampaně bylo svěřeno Koordinační radě. Krize ve spolupráci Národních sil nastala záhy v květnu 2005, poté co 28. května z projektu Národních sil odstoupila Dělnická strana. Tento akt zdůvodnila „účastí zkompromitovaných osob“ v projektu, čímž byl myšlen Miroslav Sládek.¹⁸ V srpnu 2005 projekt opustilo i Národní sjednocení. Oficiálním zdůvodněním byl vznik tiché aliance NS, RMS a ČHNJ, které pravidelně přehlasovávalo NSj. Národnímu sjednocení vadilo, že na projektu se už nepodílí Dělnická strana.¹⁹ Od toho okamžiku se na projektu Národních sil podílejí jen NS, RMS a ČHNJ.²⁰ V září 2005 byla ukončena činnost Koordinační rady Národních sil a příprava voleb přešla pod Centrální volební štáb Národní strany. Volebním lídrem zůstal Jan Skácel. Dne 18. října 2005 byl schválen program uskupení pro parlamentní volby 2006. Na společné kandidátce

závazkem vůči společnosti. Proto Národní sjednocení hodlá dbát na dodržování zákonů a rovnou pozici nadnárodních subjektů vůči národním firmám a podnikatelům. Strana rozhodně nehodlá podporovat ekonomickou migraci. Prioritou je ochrana národního dědictví a tradic, v sociální oblasti je základním stavebním kamenem společnosti rodina. Současným předsedou strany je František Červenka (viz <http://www.nsj.cz/program.htm>).

Členem NSj se stal bývalý předseda pravicově extremistické Pravé alternativy Jan Kopal, který ve volbách kandidoval za Národně demokratickou stranu.

¹⁶ Dělnická strana byla oficiálně registrována v prosinci 2002. Deklaruje se jako protestní hnutí dělníků, nezaměstnaných, zemědělců a všech, kteří se subjektivně cítí poškozeni polistopadovým vývojem. Oproti předchozím subjektům není nacionalismus stěžejní doktrínou v identifikaci strany. Naopak převažují sociální otázky a problematika, jejichž řešení je spojeno s populistickým nádechem. Typologicky je DS srovnatelná spíše s populistickým radikalismem SPR-RSČ, než nacionálním radikalismem v podání NS, NSj nebo ČHNJ (blíže viz <http://www.delnickastrana.cz/Strana1.htm>).

¹⁷ Republikáni Miroslava Sládka jsou subjekt, který se otevřeně prohlašuje za pokračovatele SPR-RSČ. Sdružení propadlo ve volbách v roce 1998, kdy získalo 3,9 %, načež se vnitřně rozložilo. Úspěšnějším nástupcem se stal právě tento subjekt, založený na popularitě vůdce strany Miroslava Sládka. Strana oficiálně vznikla na přelomu let 2000 – 2001 (podrobněji viz Mareš 2003a).

¹⁸ Blíže archiv tiskových prohlášení DS (http://www.delnickastrana.cz/archiv_2005.htm).

¹⁹ Dále představitelé strany nesouhlasili se snahou Národní strany o integraci a splynutí jednotlivých subjektů pod hlavičku Národní strany. V poslední řadě NSj odmítlo „ultimativní prosazování pokrokářských návrhů“ ostatních stran, které se přičily jeho konzervativnímu programu. Blíže Prohlášení GR NSj k opuštění projektu Národních sil z 20. srpna 2005 (<http://www.nsj.cz/stanoviska/gr20.8.2005.htm>).

²⁰ V říjnu 2005 se předsedové NSj a DS na společné schůzce dohodli, že do voleb 2006 budou obě strany kandidovat společně. Prvním úkolem je vytvoření společného orgánu, který bude společnou volební kampaň připravovat (Potůček 2005). Blíže archiv ČTK ze dne 1. října 2005.

budou všechny tři subjekty sdružené v Národních silách, přičemž dominantním subjektem bude Národní strana. Heslem pro volby 2006 bude „Vlast a národ nade vše!“, dále „Za vlast, za národ, za tebe!“ a „Svobodu, nebo socialismus!“²¹ Zajímavá je rovněž otázka financování volební kampaně. Předběžně schválené náklady se pohybují kolem 12 milionů korun (srovnej s odhady potřebných nákladů, které vyčíslil Sedláček, viz výše). Ztráta DS a NSj je pro Národní síly citelná. Zde je nutné se vrátit ke krajským volbám v roce 2004. V nich postavila Dělnická strana kandidátku celkem v osmi krajích, Republikáni Miroslava Sládka a Národní sjednocení každý v šesti, ČHNJ ve čtyřech. Odstoupením Dělnické strany a Národního sjednocení z integračního projektu ztratila Národní strana dva volebně silné partnery.

Extremní či radikální pravice?

Důležitým momentem ve vytváření nové strany byl proces legitimizace strany jako neextremistického uskupení. Dodnes se strana potýká s problémem, zda je označována jako extremistická či radikální²² (a to jak ze strany médií, Ministerstva vnitra ČR. Srov. Mareš

²¹ Oficiální prohlášení Tiskového odboru NS ze dne 18. října 2005, blíže http://www.narodni-strana.cz/clanek.php?id_clanku=1475.

²² Ve zmíněném pojetí lze politický radikalismus definovat jako abstraktní prostor, v jehož rámci jsou na základě výrazné nespokojenosti s pluralitním uspořádáním a mírou zabezpečení práv, svobod či povinností pro jednotlivé části společnosti zastávány postoje a názory, které jsou velmi kritické k formě demokratického uspořádání, přičemž je požadována její důsledná změna. Ačkoliv nedochází k paušálnímu zavržení demokracie a jejích základních hodnot, principů a mechanismů, určité hodnoty, práva či plnění povinností jsou alespoň v dílčích aspektech zpochybňovány. Při prosazování radikálních cílů jsou využívány nestandardně populistické a akční metody agitace, jsou však respektovány základní demokratické mechanismy. Politický radikál se tedy centrifugálně vzdaluje centru, které je určené rozhodujícími demokratickými silami, avšak nedosáhl hranice extremismu (Mareš 2003a,b, srov. Fiala 1998). Pravicový radikalismus podle Lepszyho a Veena znamená pozice a cíle, které nejsou jednoznačně zaměřeny na odstranění centrálních principů svobodného demokratického zřízení, politicky se ale pohybují na nejzazším okraji ústavního rámce. Tím je jasné, že radikálně pravicová pozice je nejenom abstraktně definovatelná, nýbrž se vždy nachází v konkrétním socio-politickém rámci. Celkově vzato subsumuje pravicový radikalismus konglomerát nacionalistických, tradičně konzervativních, autoritářských a reakčních, někdy i liberálních a plebiscitárních, pozic. Radikálně pravicové pozice jsou v první řadě anti-pozicemi proti moderně, proti individuálním hodnotám jako je svoboda a sebeurčení, proti pluralismu mínění a způsobu života, proti etablovaným stranám a demokracii. Charakteristické jsou „anti-postoje“ vůči všemu cizímu a „odsuzujícímu“, stejně jako výrazné nepřátelství vůči přistěhovalcům. Charakteristické jsou konečně antievropské, antizápadní postoje, odmítání supranacionálních spojení apod. (Fiala, Mareš 1998).

2003a,b).²³ Otázka zařazení Národní strany je velice citlivá. Národní strana byla uvedena ve vládní Zprávě o problematice extremismu na území ČR v roce 2000, přestože NS ostře vystupuje proti komunismu, fašismu i neonacismu a důrazně se ohrazuje proti tomu, aby byla jakkoli s fašismem či nacismem spojována.²⁴ Pavel Sedláček sám zařazuje Národní stranu k ultrapravicí. Na svou obranu uvádí, že organizacím ideově stavějším na konzervativním národovectví či nacionalismu nezbývá nic jiného, než se skutečně pojmově vymezit jako ultrapravice, protože pravá strana politického spektra je „zamořena různými liberálními rádobý pravicovými politiky a jejich subjekty“ (Sedláček 2003: 20). Přiklání se současně k Ratajově terminologii (více Rataj: 2004), podle níž je třeba rozlišovat různé navzájem se lišící proudy uvnitř této scény (Sedláček 2003: 20-31).²⁵ Při kalkulaci voličského potenciálu pro jednotící subjekt české krajní pravice však hledá oporu napříč pestrou škálou české ultrapravice (Sedláček 2003: 78-84) a s různými proudy na krajní pravici usiluje o společnou kandidátku do voleb. Volební program NS (byl poprvé zveřejněn v průběhu září 2005 na internetových stránkách strany a rovněž v prvním čísle obnovené Národní politiky,²⁶ srov. Národní politika, listopad 2005) přímo neartikuluje rasistická a xenofobní témata. Prostřednictvím billboardů a manifestačních akcí (myšlena akce Letech u Písku) však vrací do politiky citlivé romské téma. Ke xenofobii se strana otevřeně hlásí skrze názory jednotlivců (srovnej články v Národní politice, leden 2006).²⁷

²³ Jak konstatuje Fiala (1998) i Strmiska (1998), do analýzy extremismu a radikalismu zasahují politické vlivy a každá diskuse o těchto fenoménech je sama o sobě problematická a problematizovatelná.

²⁴ Národní straně se podařilo osobním jednáním s mluvčím BIS Janem Šubrtem vysvětlit ideologická východiska NS, po nichž přestala BIS řadit Národní stranu mezi extremistické subjekty (rozhovor s Pavlem Sedláčkem, 30. listopadu 2005).

²⁵ Rataj charakterizuje NS jako novou radikální pravicově-konzervativní stranu, stojící na platformě uzavřeného českého obranného nacionalismu. Projekt NS dle něj hledá podněty u soudobých antiliberálních a antilevicových národních stran západní Evropy. Kritériem příslušnosti k českému národu je pro ni teritorium zrození i slovanský etnický původ. Hlásí se ke kontinuitě s nejstarší českou politickou stranou, stranou staročeskou (Rataj, Jan: Politické koncepce a aktivizační témata soudobé české krajní pravice, on-line text, <http://www.svod-cz.info/aktuality/tezeRataj.htm>).

²⁶ Národní politika má navázat na tradici listů vydávaných zakladatelem Národní strany Dr. Františkem Palackým. 28. října 2005 vyšlo první číslo Národní politiky. Záměrem vydavatele je podpora národních zájmů, prezentace politických cílů NS a celková osvěta činnosti NS. Tento měsíčník formátu A3 je distribuován zdarma pomocí krajských organizací NS. Ministerstvo kultury zaregistrovalo Národní politiku – vydalo potvrzení o evidenci periodického tisku č. MK ČR E 16 202 – dne 26. srpna 2005.

²⁷ Dle Fialy s Marešem (1998) závisí zařazení strany mezi subjekty radikální, popř. extremistické, především na tématech, na nichž se radikálním způsobem profiluje (k tomu srov. Mareš 2003a, b).

Diskutabilní je rovněž otázka vztahu k jiným politickým stranám. NS usiluje o spojenectví se stranou kolem Miroslava Sládka, a tím se přímo hlásí k politice krajně pravicové SPR-RSČ do roku 1998. Na druhé straně NS před volbami do PS PČR v roce 2002 podpořila ODS, kterou stále považuje za klíčového politického partnera a bez jejího vítězství ve volbách si nedovede představit úspěšnou realizaci programu NS (srov. úvodník Petry Edelmannové v *Národní politice* v lednu 2006). V červnu 2005 NS podpořil prezident a čestný předseda ODS Václav Klaus (děkovným dopisem za veřejnou podporu NS prezidentovi), v srpnu se s předsedkyní NS Petrou Edelmannovou sešel předseda ODS Mirek Topolánek. U mimoparlamentní extremistické strany bychom očekávali maximální míru negativismu vůči systému politických stran a jeho aktérům. V tématech, jako jsou protievropské postoje a ochrana tradiční rodiny, neváhá NS otevřeně podpořit ty pravicové poslance (výhradně zástupce ODS a KDU-ČSL), s jejichž postoji se Národní strana ztotožňuje. Nabízí se proto otázka: je vůbec projekt Národní strany politickou stranou v pravém slova smyslu? Lze samozřejmě konstatovat, že programově je NS reprezentantkou českého obranného integrálního nacionalismu a na pravé straně politického spektra symbolizuje konzervativní tradicionalismus. NS by v českém prostředí byla stranou stále menšiny vyjadřující mínění, která jsou v zemi izolovaná a slabá (viz Novák 1997). NS ale neusiluje o to, aby byla apriorní opozicí. Soustřeďuje se vůbec NS, subjekt s minimální členskou základnou, který se brání otevřenému členství, na reálné získání politické moci? Nebo je pouhým generátorem politicky ožehavých témat prostřednictvím mediálně kvalitně propagovaných akcí (romská problematika, imigrace, vztah k islámu, postoj k NATO a EU)? Sám Sedláček v osobním rozhovoru přiznává, že důležitější než účast v parlamentu je přece prosazení konzervativně národních myšlenek.

Závěr

Národní strana si klade za cíl ovládnout prostor národně orientované pravice a vrátit krajně-pravicovou stranickou rodinu do českého parlamentu. Není však schopna samostatně tento úkol zvládnout. První volební pokusy v roce 2004 v evropských, krajských a senátních volbách skončily neúspěchem. Strana proto usiluje o těsnou spolupráci s dalšími krajně-pravicovými subjekty. V roce 2005 takovýto integrační pokus s dalšími čtyřmi subjekty iniciovala. Volební projekt tzv. Národních sil později dva subjekty opustily, spolupráce se zbývajících subjekty – Republikány Miroslava Sládka a Českým hnutím za národní jednotu – na přelomu let 2005 a 2006 pokračovala. Je třeba vyzdvihnout skutečnost, že se NS podařilo celý projekt Národních sil zahrnout pod značku Národní strany, zvláště při spolupráci s RMS, kteří se

prohlašují za přímé pokračovatele v první polovině 90. let úspěšné SPR-RSČ. Nezodpovězenou zůstává otázka zařazení Národní strany mezi radikální či extremistické subjekty. V určitých tématech (zejména znovuotevření romské otázky) se strana profiluje xenofobně. Rovněž partnery v projektu Národních sil lze označit jako extremistické. Národní strana ale současně v řadě konkrétních témat (národní zájmy, postoj k homosexualitě) přímo podporuje konzervativní poslance pravicových stran, KDU-ČSL a zvláště ODS, a usiluje o politickou spolupráci i tímto směrem. Bezsporu je Národní strana subjekt, který přes nepočetnou členskou základnu a krátkou historii dokáže generovat politická témata. Po dlouhé odmlce získala Národní strana české krajní pravici pozornost médií.

Seznam použitých zkratk:

BIS	Bezpečnostní informační služba
ČHNJ	České hnutí za národní jednotu
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
ČSNS	Česká strana národně sociální
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DS	Dělnická strana
EP	Evropský parlament
EU	Evropská unie
HSD-SMS	Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko
KDU-ČSL	Křesťansko-demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LB	koalice Levý blok
LSU	Liberální a sociální unie
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NATO	Severoatlantická aliance
NFC	Národní front castistů
NP	Národní politika
NS	Národní strana
NSj	Národní sjednocení
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana

ODS-KDS	koalice Občanské demokratické strany a Křesťansko-demokratické strany
PS PČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
RMS	Republikáni Miroslava Sládka
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
US	Unie svobody
US-DEU	Unie svobody – Demokratická unie
VF	Vlastenecká fronta
VL	Vlastenecká liga

Literatura

- Fiala, P. (1998): Český politický extremismus a radikalismus z hlediska politologie. In: Fiala, P. (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.
- Fiala, P. – Mareš, M. (1998): Programová analýza SPR-RSČ a KSČM z hlediska politického extremismu. In: Fiala, P. (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.
- Fiala, P. – Strmiska, M. (1998): *Teorie politických stran*. Brno: Barrister&Principal.
- Klíma, M. (1998): *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: RADIX.
- Kreidl, M. – Vlachová, K. (1999): Sociální zázemí extrémní pravice v ČR. Voliči SPR-RSČ v letech 1996-1998. *Sociologický časopis*, roč. XXXV, č. 3, s. 335-353.
- Lylová, H. (2000): Vlastenecká fronta. Studie o působení pravicově-extremistické organizace v českém prostředí. *Politologický časopis*, roč. VII, č. 4, s. 422-439.
- Mareš, M. (2000): Konstitutování krajní pravice v českém stranicko-politickém systému. Vývoj SPR-RSČ od přelomu let 1989/1990 do parlamentních voleb v roce 1992. *Politologický časopis*, roč. VII, č. 2, s. 157-168.
- Mareš, M. (2003a): *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister&Principal, Centrum strategických studií.
- Mareš, M. (2003b): Teorie extremismu. In: Hloušek, V. – Kopeček, L. (eds.): *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- Novák, M. (1997): *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Sociologické nakladatelství: Praha.
- Potůček, M. (2005): *Malé strany a jejich pokusy o integraci před volbami 2005*. Brno: Masarykova univerzita (seminární práce).
- Rataj, J. (2003): Český nacionalismus a identita v konceptu současných krajně pravicových stran v České republice. In: Neudorfllová, Marie (ed.): *Spory o dějiny IV*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, s. 44-83.
- Sedláček, P. (2000): Co nám vezme vstup do EU. *Vlast*, kulturně-politický měsíčník, 4/2000, s. 20.
- Sedláček, P. (2003): *Nic než národ*. Praha: Národní politika.
- Sedláček, P. (2004): *Petra Edelmannová. Žít pro blaho vlasti a národa*. Praha: Národní politika.
- Strmiska, M. (1998): Demokracie, extremismus, antisystémová orientace. In: Fiala, P. (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.

Letáky a periodika:

Národní koalice do Evropského parlamentu na obranu českých národních zájmů, 2004 (předvolební materiál).

Národní politika, listopad 2005.

Národní politika, prosinec 2005.

Národní politika, leden 2006.

Svobodné noviny, nezávislý čtvrtletník, č. 4/2005.

Vlast, kulturně-politický měsíčník, č. 1/2002.

Vlast, kulturně-politický měsíčník, č. 2/2002.

Vlast, kulturně-politický měsíčník, č. 3/2002.

Vlast, kulturně-politický měsíčník, č. 4/2002.

Internetové zdroje:

Rataj, Jan (2004): *Politické koncepce a aktivizační témata soudobé české krajní pravice*. On-line: <http://www.svod-cz.info/aktuality/tezeRataj.htm>.

Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2000. On-line text: <http://www.mvcr.cz/extremis/2000/index.html>.

Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2002. On-line text: <http://www.mvcr.cz/extremis/2002/extrem02.pdf>.

České hnutí za národní jednotu (<http://chnj.wz.cz/index.html>).

Dělnická strana (<http://www.delnickastrana.cz>).

Národní strana (<http://www.narodni-strana.cz>).

Volby. Český statistický úřad (<http://www.volby.cz>).